

THE PECULIARITIES OF DIGITIZATION OF ART COLLECTIONS IN THE CONTEXT OF MODERN MEDIA CULTURE

ОСОБЛИВОСТІ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ХУДОЖНІХ КОЛЕКЦІЙ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ МЕДІАКУЛЬТУРИ

Golovei V. Yu. Головей В. Ю.

*Doctor of Philosophical Sciences,
Professor,
Professor at the Department
of Cultural Studies*

*доктор філософських наук, професор,
професор кафедри культурології*

Lloyd-Mayer O. V. Ллойд-Майер О. В.

*PhD Student at the Department
of Cultural Studies
Lesya Ukrainka Volyn
National University
Lutsk, Ukraine*

*аспірантка кафедри культурології
Волинський національний університет
імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна*

Сучасний етап розвитку медіакультури вирізняється стрімким розвитком цифрових технологій. Потужними темпами віртуалізуються культурні процеси, у тому числі процеси художнього виробництва і презентації мистецтва. Художні музеї і галереї активно оцифровують свої колекції, презентуючи цифрові зображення мистецьких творів у віртуальних галереях або на власних вебсайтах. Поняття «цифровізація» (digitalization) вживається в різних контекстах. Переважно йдеться про перетворення тексту, зображень або звуку в електронно-цифрову форму, яку можна обробити і презентувати за допомогою комп'ютера. У контексті нашої розвідки йдеться про оцифровування творів мистецтва із музейно-галерейних колекцій, метою якого є збереження їх цифрових зображень на електронних носіях та віртуальна медіа-презентація у відкритому доступі. Ця діяльність є складовою реалізації важливого принципу сучасної культурної політики – забезпечення вільного доступу до культурних надбань, зокрема, й до витворів мистецтва.

Загальнодержавні проекти з діджиталізації музейних колекцій найраніше були започатковані у Франції та Великобританії в 2004-2006 роках [1]. На сьогодні переважна частина таких проектів має міжнародний характер. Як приклад, Europeana – одна з найбільших європейських цифрових платформ, що успішно функціонує з 2008 року. На початку 2023 року веб-сайт Europeana забезпечує відкритий доступ

до майже 57 млн. оцифрованих культурних об'єктів (творів образотворчого мистецтва, відео– та звукозаписів, книг тощо) з понад 4000 європейських культурних інституцій [2]. Відповідно до стратегії розвитку цієї потужної інтернет-платформи на 2020-2025 роки її функціонування має сприяти реалізації важливого завдання – оцифрувати всю культурну спадщину Європи до 2025 року за рахунок державного фінансування країн ЄС і зробити її доступною не тільки для європейської, але й усієї світової спільноти [3]. Також показовим є успішний досвід реалізації проєкту GoogleArtProject (віднедавна – Google Arts & Culture) із створення інтернет-платформи, що надає безкоштовний доступ до оцифрованих зображень творів мистецтва з високою роздільною здатністю [4].

Якщо великі художні музеї Європи, Америки або ж індустріальних країн Сходу оцифровують і виставляють у вільний доступ сотні тисяч зображень, то в Україні обмежені фінансові й організаційно-технічні можливості дозволяють музеям у кращому випадку оцифрувати і презентувати по декілька сотень зображень. Так, із понад 40 тисяч творів, які зберігаються у Національному художньому музеї України оцифровано близько одного відсотка. Спеціалісти відзначають значне відставання в темпах і якості діджиталізації музейно-галерейних колекцій в Україні через брак фінансування і відповідних спеціалістів, а також вітчизняних програмних продуктів [5].

Водночас упродовж останніх років є достатньо прикладів успішної реалізації проєктів з оцифрування музейних колекцій. Активно займався цією діяльністю «Спеціалізований центр БАЛП», що здійснює широкий спектр науково-практичних робіт у галузі інформаційно-комунікаційних технологій у науковому і культурному секторах, зокрема в сфері оцифрування культурного надбання і цифрової інтеграції ресурсів. Цією організацією були започатковані ініціатива «Україніка в Європеані» та серія інформаційно-навчальних заходів, таких як «Оцифроване надбання: збереження, доступ, репрезентація», «Оцифроване надбання: консолідація, інтеграція, креативність» та ін. [6].

В силу недостатнього державного фінансування музеї активно шукають міжнародної грантової підтримки. Прикладом такої діяльності є Відкритий онлайн-архів «Art(co)archive» – спільний проєкт громадської організації «Центр розвитку», яка працює на базі Музею сучасного мистецтва Одеси, Харківської художньої галереї та Національного художнього музею України, реалізований за грантової підтримки міжнародної програми співробітництва «Culture Bridges», яка надала координаторам проєкту фінансову й технічну допомогу в оцифруванні художніх колекцій та створенні веб-сайту для їх

презентації. Оцифровано понад 500 зображень та опубліковано понад 200 творів та архівних документів [7].

Ця діяльність суттєво прискорилося в період пандемії, під впливом якої художні музеї і галереї опинилися у складній ситуації, що мало різнопланові наслідки. З одного боку, за умов недостатньої державної підтримки виставково-галерейна діяльність в Україні вступила в період довготривалої рецесії. З другого, кризова ситуація стимулювала оцифровування художніх колекцій і впровадження інноваційних форм інтерактивної віртуальної взаємодії з публікою із використанням новітніх інтернет-платформ, у тому числі музейних сайтів, соціальних мереж та месенджерів (докладніше ця проблематика була проаналізована в нашій статті «Українські художні музеї та галереї в часи пандемії: новий досвід культурного менеджменту» [8]).

Працівники як державних, так і приватних музеїв і галерей добре усвідомлюють важливість і перспективні можливості цієї діяльності. На думку Віктора Корсака, фундатора і промоутера Музею сучасного українського мистецтва Корсаків в Луцьку, можливості застосування цифрових технологій безмежні. У музеї сучасного мистецтва представлено більше ніж 100 картин у доповненій реальності (AR). В. Корсак упевнений, що завдяки технології AR музей отримує високі показники відвідуваності: дітей та молодь приваблює інтерактивність, а дорослих – новий спосіб отримати мистецький досвід [9].

З початком війни українські художні музеї змушені були перемістити художні твори у надійні сховища, або ж евакуювати їх. Наявність оцифрованих зображень найбільш цінних артефактів із музейних колекцій дозволяє музеям і художнім галереям підтримувати віртуальну комунікацію із численними поціновувачами мистецтва. Тому співробітники музейних інституцій навіть у важких сучасних умовах знаходять час для продовження цієї роботи. Так, керівник наукового відділу Одеського художнього музею Кирило Ліпатов наголошує, що «важливим завданням є зацифрування архівів, колекцій та унікальних наукових матеріалів, щоб уберегти їх від знищення, як уже, на жаль, сталося з кількома українськими музеями. Зараз це питання виживання для всіх музеїв країни» [10].

У підсумку зазначимо, що оцифровування художніх колекцій створює нові можливості для модернізації виставково-галерейної діяльності, передусім уможливаючи дистанційне експонування художніх творів, залучення публіки до інтерактивної онлайн-комунікації із використанням сучасних аудіовізуальних технологій доповненої реальності. (Re)презентація творів мистецтва у вигляді цифрових зображень змінює наше розуміння мистецтва, розширює уявлення і перцептивний досвід, розмиваючи традиційні межі між художником та

аудиторією, копією і оригіналом тощо. Можна зробити припущення, що тенденція діджиталізації, онлайн експонування і дистанційного продажу мистецьких творів надалі буде поглиблюватися, але водночас зростатиме й потреба в «живому» безпосередньому спілкуванні із творами мистецтва, цінність якого в часи війни відчувається гостріше й усвідомлюється глибше.

Література:

1. Unlocking Potential: Where Next for Open Cultural Data in Museums? URL: <https://museum-id.com/unlocking-potential-next-open-cultural-data-museums-mia-ridge/> (дата звернення: 14.04. 2023).
2. We share and promote European cultural heritage URL: <https://www.europeana.eu/en/about-us> (дата звернення: 08.05. 2023).
3. The Europeana Strategy 2020-2025. URL: <https://pro.europeana.eu/page/strategy-2020-2025-summary> (дата звернення: 16.05. 2023).
4. Новий спосіб переживання мистецтва та культури. Google Arts & Culture. URL: <https://about.artsandculture.google.com/experience/> (дата звернення: 08. 05. 2022).
5. Інноваційні проекти на межі мистецтва і технологій (а приклади музеїв та художніх галерей) https://nlu.org.ua/storage/files/Infocentr/Tematich_ogliadi/2021/Cif.pdf (дата звернення 18.05. 2023).
6. Стратегії і переваги вільного поширення цифрових музейних колекцій. Музейний простір. URL: <http://prostir.museum.ua/post/42551> (дата звернення 18.04. 2023).
7. «Art(co)archive». Дігіталізація культурної спадщини. URL: http://culturebridges.eu/success_stories/artcoarchive (дата звернення 15.05.2023).
8. Головей В.Ю., Столярчук Н.М. Українські художні музеї та галереї в часи пандемії: новий досвід культурного менеджменту. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку*. 2020. Вип. 35. С. 168–174.
9. Корсак В. Чому музеї ідуть на «пенсію»? *День*. 2022. 13 груд.
10. Як Одеський художній музей готувався до війни. URL: <https://www.the-village.com.ua/village/culture/museum-at-wartime/326411-odessa-museum> (Дата звернення 06.02.2023).